

ПРОЦЕС ДЕМАРКАЦИЈЕ И ОБЕЛЕЖАВАЊА СРПСКО- МАКЕДОНСКЕ ГРАНИЧНЕ ЛИНИЈЕ

Др Бранко Павлица, научни саветник*

На основу анализе релевантних чињеница (у склопу дипломатско-политичких контаката; уговорне праксе; изјава политичких представника две државе) презентовани су досадашњи српско-македонски односи у вези с државном границом (Споразум о протезању и опису државне границе; демаркација и обележавање граничне линије; израда граничне документације...).

Будући да је албански тероризам (на Косову и Метохији и у западној Македонији) заједнички проблем, традиционално пријатељски односи између Републике Србије (СРЈ и СЦГ) и Републике Македоније (РМ) „стварају“ могућности за унапређење билатералне војне сарадње. Практично, ово је верификовано потписивањем Споразума о научно-техничкој и војно-техничкој сарадњи (4. јун 2001) између Министарстава СРЈ и РМ.

Сарадња између Србије и Македоније је веома важна. Према изјави председника СРЈ, од 30. децембра 2000, зато „што постоје географске, историјске, али и савремене подударности, преокупације и тешкоће које заједнички треба да се реше, да се постави темељ сарадње с јасном политичком поруком, колико стабилност на Балкану зависи од српско-македонских односа“.

Кључне речи: *Република Србија, Република Македонија, сарадња, борба против албанског екстремизма, граница, безбедност, демаркација и обележавање граничне линије.*

Анализа уговора између СРЈ и РМ о протезању и опису државне границе према Западном Балкану

Захваљујући демократским променама у СРЈ, и посети македонског председника Бориса Трајковског Београду (2000), убрзан је рад мешовите дипломатско-експертске комисије. Већ 23. фебруара 2001, у Ско-

* Аутор је запослен у Институту за међународну политику и привреду у Београду.

пљу је потписан Уговор о протезању и опису границе између СР Југославије и Републике Македоније.¹

Фактички, утврђен је правни основ будућег разграничења две државе – прво, тзв. делимитација граничне линије од 273 километра (али која се, „уз рачунање свих кривина и нагиба на терену протеже на око 330 километара“). Државна гранична линија с Македонијом сматра се топографском.² Наиме, у до сада оствареном процесу разграничења, основни гранични документ јесте топографски опис границе између две суседне граничне ознаке. У вези с тим, извршено је обележавање граничне линије и то на „начин када гранична линија између граничних ознака иде вододелницом, гребеном или зидом“.³ У наредне две године тек следи демаркација – поновно обележавање граничне линије. Административна гранична међа између Србије и Македоније, уз обострану сагласност,⁴ сходно признатим међународноправним принципима, биће само на неким тачкама свог протезања („са 150 метара са сваке стране“) подложна корекцији (члан 5, Уговора).⁵

Поводом доношења Закона о ратификацији Уговора о македонско-југословенској граници у македонском Собрању, министар спољних послова Републике Македоније др Срђан Керим је истакао: „Договор о граници је резултат једног дугогодишњег процеса преговора између Републике Македоније и СРЈ, одражава принципијелан напор Републике Македоније да у потпуности уреди односе са њеним суседима. Ово, уједно, јесте значајан чин,

¹ Павлица, Бранко: „Уговор између Савезне Републике Југославије и Републике Македоније о протезању и опису државне границе“, *Токови историје*, бр. 1–2, Београд, 2004, стр. 91–115.

² Шире о томе у контексту граничних линија СРЈ с другим суседима: Калуђеровић, В. и Стевовић, Б.: „Геодетски радови на обележавању и одржавању државне границе“, *Зборник радова војногеографског института*, Београд, 1979, стр. 58–59.

³ „Уговор између Савезне Републике Југославије и Републике Македоније о протезању и опису државне границе“, Службени лист СРЈ – *Међународни уговори*, 11. мај 2001, бр. 1, стр. 27–32.

⁴ Али „нема стратешких промена“ – истиче председник македонског дела мешовите комисије за разграничење Виктор Димовски. „Гранична линија је повучена онуда куда су водили природни путокази, што је познат међународни принцип, који се поштује кад се утврђују међудржавне међе. Тако смо поступили и на koti Кодра фура код Куманова и у подручју Криве Паланке, где су македонским грађанима куће на једва пола километра од саме граничне линије, а имања у Србији. Овде је граница делила чак и гробља. Да би стигли до граничног прелаза, путовали су по 40 километара, па су често граничну линију прелазили ризикујући да буду кажњавани. Водили смо и рачуна да људима олакшамо живот. Готово да није било проблема. Уз обострану сагласност и задовољство гранична линија је повучена прилично лако“ (Према Ковачевићу, „После разграничења с Републиком Македонијом – граница суседа добре воље“, *Политика*, 4. март 2001, стр. 10).

⁵ Такође, у контексту билатералних односа поводом државне границе, статус манастира Прохор Пчињски „који остаје део српске територије“, „али због значаја за македонску историју и државност“, биће накнадно регулисан посебним споразумом. Њиме ће бити утврђени „модалитети о обнови Меморијалног музеја, његово одржавање и посете грађана из обе земље. На исти начин биће третирана и спомен-обележја – гробља српских ратника на македонској територији“, члан 7, Уговора. („После петогодишњег мерења, утврђена међудржавна граница између Југославије и Македоније – Незадовољни само Албанци“, *Новости*, Београд, 25. фебруар 2001, стр. 8).

којим се обе пријатељске државе опредељују да дају допринос за унапређење добросуседских односа, за безбедност, стабилност и сарадњу у региону. Овим договором је превазиђено последње отворено питање између две суседне земље. Договор о међусобној граници ће, без сумње представљати и подстицај развоју свестранијих односа између Македоније и СРЈ.⁶

„Овде је било најважније да су две стране прихватиле дотадашњу међурепубличку границу као основу за пројект разграничења. [...] Водило се рачуна да гранична линија иде природним објектима – гребенима планина, токовима река и потока. [...] Посебно се водило рачуна и о катастарским парцелама. [...] Било је села са обе стране, кроз која је пролазила граница, рецимо, у подручју Трговишта и Криве Паланке. [...] Зато је главна идеја била следећа: Да се изведе сигурна и стабилна, а истовремено и транспарентна граница, која ће омогућити слободан проток људи, робе, идеја с једне стране на другу страну. [...] Да буде проходна за све осим за криминал и терористе“.⁷

Одређивање југословенско-македонске границе, као сложен процес, обухвата следеће фазе: делимитацију – утврђивање правног основа границе (уговор који садржи гранични опис и топографске карте); демаркацију – повлачење границе (разграничење) на терену (о чему се састављају одговарајући документи – опис границе и картографски документи), које обављају мешовите комисије; и обележавање границе одређеним знацима – „граничним белезима“ (граничне пирамиде, хумке и друго).

Уговор између СРЈ и РМ о протезању и опису државне границе, закључен 23. фебруара 2001. године у Скопљу, ратификовали су парламенти обеју земаља, те је ступио на снагу 16. јуна 2001, а још 16. марта 2001. објављен је као документ Генералне скупштине УН и Савета безбедности УН.⁸

⁶ Непрецизности око дефинисања југословенско-македонске граничне линије (неких делова њеног протезања) била су актуелна и спорна до тада, а односила су се на следећа подручја: 1) на 7.607 хектара пашњака на Шар-планини јужно од општине Драгаш на Косову; 2) простор око качаничке цементаре „Генерал Јанковић“, 3) манастир Прохор Пчињски с околином; 4) на 2.084 хектара шума на Копилџачи; 5) Чупино брдо, стратегијски значајан вис између Трговишта на југословенској страни и Криве Паланке на македонској и 6) на неким местима, где су већ обележени гранични прелази, „учињена су мања одступања, пре свега, са македонске стране“. Види Стојановић, Т.: „Разграничења СР Југославија са Македонијом“, *Војска*, 29. септембар 1994, стр. 9–19. Из одговора Савезне владе на питање савезног посланика о „спорном подручју дела границе према БЈРМ на територији Копилџаче“ *Борба*, 9. септембар 1993, стр. 4. Изјава др Срећка Николића, научног сарадника Географског института САНУ, према: Ковачевић, Р.: „Авнојевска међа је од Драгаша до Дукат-планине“, *Политика*, 11. мај 1996, стр. 13. Ово је истицано и с македонске стране. Види: Др Јове Талевски, В.: *Границата спрема СР Југославија*. 1. Облик и правец на протегање на граничната линија, у: *Границите на Република Македонија*, Битола, 1997, стр. 121. и 215–216.

⁷ Према: Крстић, М.: „После дуге расправе у македонском парламенту – Ратификован Уговор о граници између Савезне Републике Југославије и Републике Македоније“, *Политика*, 2. март 2001, стр. 4.

⁸ „Уговор је сваки споразум закључен између субјеката међународног права“, (пре свега, суверених држава), с циљем да се постигне одређено правно дејство. Њиме се одређују њихова права и обавезе, утврђују правила понашања на које се стране уговорнице обавезују да их поштују, ма какав

Члановима Уговора, од 5 до 9, одређује се:

– Уговорне стране формираће заједничку комисију у чијој ће бити надлежности да, на основу текстуалног описа протезања државне границе, изврши демаркацију и обележавање заједничке државне граничне линије на терену у року од две године од ступања на снагу овог уговора.

– Заједничка комисија извршиће демаркацију и обележавање граничне линије утврђене на основу члана 3, овог уговора и сачинити граничну документацију, у којој ће бити описан начин обележавања заједничке линије и положај граничних белега.

– Заједничка комисија донеће Правилник о свом раду. Упутство за демаркацију и обележавање државне границе и Техничко упутство за израду граничне документације.

– Гранична документација биће израђена у два оригинална примерка, по један примерак за сваку од уговорних страна.

– Заједничка комисија, приликом обележавања граничне линије на терену, у делу где је опис израђен на основу усаглашене документације, држаће се података садржаних у катастарским плановима. Уједно, полазећи од месних, географских, орографских и економских услова, у целини, имаће могућност да, уз узајамну сагласност, направи нужне и избалансиране корекције, које одступају од текстуалног описа државне границе у дубини од 150 метара (члан 5).

– Уговорне стране ће споразумно регулисати односе у вези с одржавањем, обнављањем и обележавањем граничне линије и граничних белега, спречавањем и решавањем граничних инцидената и регулисањем малограничног саобраћаја лица, као и несметаним коришћењем непокретности које остају с друге стране граничне линије од стране носилаца стварних права над њима. (члан 6)

– Уговорне стране ће, у вези са културно-историјским споменицима и спомен-обележјима на територији две државе – манастир Свети Прохор Пчињски, српска војничка гробља и друго, закључити посебан међудржавни уговор, којима ће бити утврђени модалитети њиховог обнављања, одржавања и несметаног приступа грађана двеју земаља. (члан 7)

био предмет, облик и назив усвојен од стране уговорнице. Уговор је регулисан међународним правом". Према: Ђорђевић, С.: „Уговор као извор међународног права“, *Међународни проблеми*, бр. 1–2, Београд, 2001, стр. 120. У том смислу су и дефиниције појма међународног уговора код југословенских писаца: Бартош, М.: *Међународно јавно право*, књ. III, Београд, 1958, стр. 88; Andrassy, J.: *Међународно право*, Zagreb, 1984, стр. 308; Јанковић, Б.: *Међународно јавно право*, Београд, 1981, стр. 14–15; Аврамов, С.: *Међународно јавно право*, Београд, 1980, стр. 36; Митић, М.: „Међународни уговори и правни систем СФРЈ“, *Годишњак ИМПП 1981/82*, Београд, 1982, стр. 213. и 223–224; Или Павлица, Б.: „Билатерални уговори као правни инструменти регулисања међудржавних односа“ у: *Југословенско-немачки уговорни односи 1949–1990*, Београд, 1998, стр. 10–17. „Са становишта везе субјективитета – можемо рећи да је уговорна способност и конститутивни елемент и критеријум субјективитета. У том смислу, способност склапања уговора је једна од битних квалитативних ознака субјективитета као што приликом утврђивања да ли је извесни ентитет субјект међународног права, као један од основних мерила узимамо способност тог ентитета да постане странка уговорница“. Према: Крећа, М.: *Уговорна способност држава у међународном праву с посебним освртом на федеративне државе*, Београд, 1988, стр. 10.

– Уговорне стране ће се, у складу са међународним нормама и националним законодавством, старати о заштити животне средине и природе у граничном подручју. (члан 8)

– Евентуалне спорове приликом тумачења и примене овог уговора решаваће владе уговорних страна дипломатским путем, односно користећи и друге расположиве механизме међународног права за решавање спорова. (члан 9)⁹

Сходно међународној пракси, као и пракси претходне Југославије о односима са суседима поводом државне границе, следи закључивање низа билатералних уговора ради регулисања најразличитијих питања: обележавања, обнављања и одржавања граничне линије и граничних ознака на југословенско-македонској државној граници, одређивање модалитета око утврђивања и решавања граничних инцидената.

На основу богате уговорне праксе остварује се сарадња пограничних подручја и њиховог становништва: малогранични промет, малогранични саобраћај, здравствена сарадња, сарадња у области водопривреде, електропривреде, риболова у граничним водама, „ветеринарско-санитарна контрола при увозу, извозу и превозу стоке, заштита биља итд“.

Низом споразума биће регулисана и питања преласка границе и кретања у граничним подручјима ради одржавања и обнављања граничних ознака, заједничка контрола прелажења границе и кретања у граничним подручјима у водопривредне сврхе, заједничка контрола прелажења границе у железничком путничком саобраћају, прелажење границе ради међусобних посета пограничног становништва. Уосталом, државна граница нема само „функцију деобе“ територија две суверене државе, већ и „функцију спајања“ народа дотичних држава.¹⁰

Албанско оспоравање државне границе

По окончању 14. заседања мешовите дипломатско-експертске комисије, када је обелодањено да је, најзад, постигнут договор о протезању и опису државне границе, лидери (и косовских и македонских) Албанаца изјављују

⁹ Изјава шефа југословенског дела мешовите комисије за разграничење са Републиком Македонијом Богојевића, према: Ковачевић, Р.: „После разграничења са Републиком Македонијом – Граница суседа добре воље“, *Политика*, 4. март 2001, стр. 10; Види: Државна граница између СРЈ и РМ утврђена је Уговором о протезању и опису државне границе – потписана 23. фебруара 2001. у Скопљу – Р-1:400.000, Службени лист СРЈ, *Међународни Уговори*, 11. мај 2001, бр. 1, стр. 32 (прилог II); Види: „Текстуални опис протезања државне границе између СР и РМ“, Службени лист СРЈ – *Међународни уговори*, 11. мај 2001, бр. 1, стр. 28–31, (прилог 1).

¹⁰ Павлица, Бранко: *Односи Југославије с Бугарском и Републиком Македонијом*, Београд, 2004, стр. 131–153.

да „не признају македонско-југословенску државну границу“, њен „споран део према Космету“. Потом, неколико стотина Албанаца у Витини, протестује против постигнутог договора.¹¹

После потписивања Уговора о протезању и опису државне границе између СРЈ и РМ у Скопљу, 23. фебруара 2001, поново Краснићи истиче: „Ми никада нећемо признати ту границу. Ми смо Македонцима други сусед са севера“, Краснићија су подржали и неки лидери албанских партија из Македоније, „припретивши“ да ће „унутрашње границе Македоније бити доведене у питање, после споразума са Југославијом, који је супротан интересима Албанаца“.¹²

Потом следе, у контексту албанског интереса, непредвидљиве изјаве званичних војних и цивилних представника међународних снага на Косову. Портпарол УНМИК-а (у Приштини) Анђели изјављује „да администрација ОУН на Космету не признаје међудржавни договор о граници [...] јер је поменути договор „проблематичан док се претходно не утврди правни статус Косова“. Заповедник мировних снага КФОР-а амерички генерал Кејт Хубер чак је „запретио“ македонским властима да ће ући на македонску територију са својим војницима „уколико и даље македонске пограничне власти онемогућавају косметским сељацима да улазе на тло Македоније ради обрађивања својих њива“. Према портпаролу УНМИК-а „закључени договор између СРЈ и РМ је практично невалидан, јер није био признат од УН, а досад нисмо добили никакво званично обавештење од Савеза безбедности УН о договору за ову границу“.¹³

О утицају спољних фактора на македонску кризу – оспоравање државне границе, македонска страна истиче: Македонски званичници инсистирају на томе да је Косово главни дестабилизујући фактор у региону, а самим тим и у Македонији. На министарском састанку одржаном у Скопљу, 5. априла 2001, македонски председник Борис Трајковски изнео је став

¹¹ У часопису *Факти* (на албанском језику), потпредседник Демократске партије Косова Јакуп Краснићи тврди „да народ Косова не признаје границу која се сада договора у Скопљу [...] да су преговори за 150 километара дугу граничну линију на косметском делу међе 'узалудни', јер их неће признати тамошњи шиптари“, Према: Ulf Brunnbauer, *Doch ein historischer Kompromiss? Perspektiven und Probleme der Verfassungsreform in Makedonien, Südosteuropa*, 50, 2001, бр. 7–9, страна 363. Опширније у: Павлица, Бранко: „О македонском Закону о амнестији албанских екстремиста од 7. марта 2002“, *Безбедност*, број 6, 2004, стр. 942–957.

¹² Уосталом, постоји „јака емотивна везаност за Косово“ код македонских Албанаца. У Извештају међународног кризног штаба (од 11. августа 1998) наводи се: „Албанци у Македонији могу осећати етничку везаност за Албанију, али је велика емотивна везаност, ипак, за Косово. За нас је Косово културна и интелектуална основа. Писци, новинари, педагози, сви они су дошли са Косова; све што вреди, тамо је. Морамо да бранимо Косово“. Опширније: „Албанско питање у Македонији: импликације косовског сукоба на међуетничке односе у Македонији“ према: *Извештај међународног кризног штаба*, од 11. августа 1998, стр. 2.

¹³ Цит. према: „УНМИК не признаје границу између РМ и Југославије – Исхитрене изјаве генерала КФОР-а и представника УНМИК-а нису случајне“, *Политика*, 21. фебруар 2002, стр. 2.

Скопља да је криза у Македонију дошла с Косова и да ће сваки покушај стабилизације Балкана бити неуспешан уколико међународна заједница не сасече корене кризе на Косову.¹⁴ Сматра се да је избијање оружаних сукоба делом било изазвано и потписивањем споразума о граници између СРЈ и Македоније.¹⁵

Према македонским изворима већину припадника Ослободилачке народне армије (ОНА) чине косовски Албанци, док је само мањи број оних из Македоније који су за време сукоба на Косову били борци „ОВК“. Логистичку подршку, наоружање и муницију припадници ОНА добијају с Косова, Албаније и јужне Србије. Међународна заједница је од самог почетка кризе у Македонији својим ставом оставила простор македонским властима да манипулишу утицајем албанских политичких лидера и екстремних група с Косова на оружане сукобе. Албански политички лидери у Македонији тврде да оваква реторика западних званичника иде на руку искључиво режиму у Скопљу.

Теза да је незадовољство (првенствено косовских) Албанаца дефинисањем косовског дела међудржавне границе СРЈ и Македоније главни узрок оружаних сукоба није ништа друго до пука симплификација узрока кризе који су далеко комплекснији. Негативне реакције албанских политичких партија у Македонији и на Косову на потписивање овог споразума у великој мери су додатно радикализовале ситуацију. Искључивање косовских и македонских Албанаца из процеса усаглашавања косовског дела границе Македоније и СРЈ третира се као провокација Косову и Албанцима уопште.

Подршка међународне заједнице македонској власти да „умереном применом силе“ у обрачуну с наоружаним албанским формацијама, очува суверенитет и територијални интегритет земље додатно је радикализовала обе заједнице. Наоружавање македонске војске од појединих западних земаља македонско јавно мњење перципирало је као подршку држави у борби против „терориста“. Насупрот њима, Албанци су то схватили као давање зеленог светла македонској војсци и полицији да у случају избијања сукоба већих размера евентуално употреби оружје и у борби против цивила.¹⁶

¹⁴ Види: *Данас*, 6. април 2001, *Новости*, 6. април 2001.

¹⁵ Разговор представника Хелсиншког одбора за људска права у Србији с председником одбора за спољну политику ВМРО/ДПМНЕ Филипом Петровским, Скопље, 25. април 2001. Опширније у: Ортаковски, В.: „Националне мањине у Републици Македонији, *Зборник радова Демократија и националне мањине*, Центар за истраживање етницитета, Београд, 2002, стр. 319.

¹⁶ „Македонски албанци не признају границу са СРЈ. Споран део према Космету“, *Глас*, 26. фебруар 2001; „Договор Београда и Скопља – пучистички споразум“, *Експрес*, 28. фебруар 2001; „Ругова не признаје границу између Македоније и СРЈ“, *Политика*, 6. март 2001; Опширније у: Павлица, Бранко: „Албанска мањина у Републици Македонији: од међуетничких сукоба до албанског тероризма“ (1991–2001), *Војно дело*, бр. 1, Београд, 2004, стр. 175–185. Павлица, Б.: „Сарадња државне заједнице Србија и Црна Гора и Републике Македоније у борби против албанског екстремизма“, *Безбедност*, 2006, бр. 1, стр. 132–148.

Средином 2000., у часопису *Sudosteuropa-Mitteilungen* (саопштења у оквиру Пакта стабилности југоисточне Европе) Штефан Требст констатује „признање Албанаца да им је Македонија заједничка држава (више) је (не-го) чиста тактика“. При том цитира албанског песника Паска Васа – „Религија Албанаца је албанство“.¹⁷ Позната албанска народна пословица гласи: „где је моћ, ту је вера“. Отуда, у познатим „сразмерама“ и различите „верске опредељености“ Албанаца.¹⁸

Поводом усвајања Резолуције у Скупштини Косова којом се оспоравају међудржавни споразум о разграничењу СР Југославије и Македоније и Заједнички документ СРЈ – УНМИК, Савезно министарство за иностране послове (СМИП) оценило је да је тај документ правно ништаван, будући да је у супротности с Резолуцијом Савета безбедности 1244, Уставним оквиром за Косово и Метохију и ставовима Савета безбедности.

Савезно министарство за иностране послове, такође, у потпуности подржало је одлуку специјалног представника генералног секретара УН Михаела Штајнера, да Резолуцију Скупштине Косова прогласи неважећом. У саопштењу СМИП-а дословно се наводи: „Савезно министарство за иностране послове је у досадашњим контактима са Саветом безбедности, земљама чланицама УН и Секретаријатом организације, упозоравало на могућност оваквог делања привремених институција самоуправе на Косову и Метохији и при том инсистирало да се кршење Резолуције 1244 не сме толерисати. Одлука Скупштине Косова доводи у питање ауторитет Савета безбедности и Уједињених нација и због тога је Савезно министарство за иностране послове наложило шефу мисије СРЈ при УН у Њујорку да затражи хитно сазивање ванредне седнице Савета безбедности. Савезно министарство за иностране послове сматра да је Резолуција Скупштине Косова правно ништавна, јер је у супротности са Резолуцијом Савета безбедности 1244, Уставним оквиром за Косово и Метохију и ставовима Савета безбедности. Савезно министарство за иностране послове у потпуности подржава одлуку специјалног представника генералног секретара УН Михаела Штајнера да Резолуцију Скупштине Косова прогласи неважећом.

Такође, СМИП очекује да ће одмах бити отклоњене штетне последице ове Резолуције, као и да ће специјални представник најодлучније деловати

¹⁷ Troebst, Stefan: „Die Albanische Frage-Entwicklungsscenarien und Steuerungsinstrumente“ *Sudosteuropa-Mitteilungen*, бр. 2, 2000, стр. 126–127.

¹⁸ Васић, Драгиша: *Карактер и менталитет једног поколења*, Нови Сад, 1919, стр. 29; Ближе о томе: Јовановић, М: *Македонско питање и његово решење*, Архив за правне и друштвене науке, 1906, стр. 462; Др Јован Цвијић: „Границе и склоп наше земље“, (И), *Српски књижевни гласник*, књ. I, бр. 7, децембар 1920, стр. 528.; Николић, Р. Т.: „Ширење Арнаута у српске земље“, *Гласник српског географског друштва*, 1914, бр. 3–4, стр. 111; Нинчић, Момчило: *Спољна политика Краљевине СХС 1922–1924*, Београд, 1924, стр. 115–116; Павлица, Бранко: „Југословенска спољнополитичка доктрине о разграничењу са Албанијом“ (1921–1926), у: *Спољнополитичке студије – Актуелна прошлост: савремена међународна актуелност*, Београд, 2007, стр. 41–78.

у складу са својим овлашћењима како би спречио сваки акт привремених органа власти на Косову и Метохији супротан Резолуцији 1244 и Уставном оквиру. И овом приликом, Савезно министарство за иностране послове истиче да је Међудржавни споразум о разграничењу СР Југославије и Македоније потписан од стране две суверене државе у потпуности валидан, и никако се не може доводити у питање. Овај споразум је подржао и Савет безбедности својим саопштењем, од 7. марта 2002. године. Исто важи и за Заједнички документ СРЈ – УНМИК, који представља основу за сарадњу у имплементацији Резолуције 1244.¹⁹

Према томе, полазећи од споразума о регулисању односа и унапређења сарадње (8. април 1996),²⁰ а имајући у виду узајамно одредење да дају свој допринос у унапређивању добросуседских односа, безбедности, стабилности и сарадњи на западном Балкану, у региону и шире, а савесно испуњавајући обавезе које су преузеле у сагласности с Повељом УН („Нарочито имајући у виду поштовање принципа суверенитета, територијалног интегритета, политичке независности и решавања спорова мирним путем, без претње или употребе силе“) две државе: Савезна Република Југославија и Република Македонија, као суверене државе, чланице ОУН, потписују Уговор о протезању и опису државне границе 23. фебруара 2001, у Скопљу.²¹

Демаркација државне границе између Републике Србије и Републике Македоније до 2005. године

Обележавање државне границе СР Југославије с Републиком Македонијом започело је 24. новембра 2002, када је „постављена тространа пирамида [...] на тремећи СРЈ, Македоније и Бугарске“. „Церемонији постављања тростране пирамиде“, којом је и званично најављен старт теренског обележавања државне међе са Републиком Македонијом, присуствовали су „шефови дипломатије Савезне Републике Југославије, Републике Македоније и Бугарске, Горан Свилановић, Илинка Митрева и Сломон Паси“.²²

¹⁹ Тањуг: „Савезно министарство иностраних послова о Резолуцији Скупштине Косова – Документ правно ништаван“, *Данас*, 25. и 26. мај 2002, стр. 2.

²⁰ Споразум о регулисању односа и унапређењу сарадње између СРЈ и РМ, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, 1996, бр. 1, стр. 3.

²¹ Службени лист СРЈ – Међународни уговори, 11. мај 2001, бр. 1, стр. 27–28. Бета: Писмо председника Коштунице Кофију Анану – „Поштовање граница Југославије и Македоније“, *Политика*, 22. фебруар 2002, стр. 1

²² Опширније: „Званично почиње обележавање државне границе СР Југославије са Македонијом“, *Новости*, 25. новембар 2002, стр. 9.

Министри (СРЈ, РМ и Бугарске) поздравили су „конституисање еврорегиона Скопље–Ниш–Софија“ чије „функционисање треба да се прошири на прекограничне контакте и развијање сарадње између локалних власти, јавних и приватних институција, малих и средњих предузећа“. Стога ће се „нарочита пажња поклонити регионалним транспортима, инфраструктурним и енергетским потенцијалима у региону везаним на коридоре осам и десет“.²³

У том контексту, шеф дипломатије СРЈ Горан Свилановић, посебно је указао на чињеницу да ће се у предстојећем обележавању међудржавне границе „водити рачуна да она спаја, а не раздваја људе са обе њене стране, независно од националне припадности и да ће експертским 'провлачењем' линије на терену увек бити у првом плану задовољење егзистенцијалних интереса грађана уз гранични појас“.²⁴

Колики се значај придаје Уговору између СРЈ и РМ о протезању и опису државне границе и њеном предстојећем обележавању говоре и следеће чињенице: „У неколико наврата [...] и представници Албанаца из привремене самоуправе у јужној српској покрајини, под протекторатом светске организације [...] покушавали су да оспоре“ потписани уговор. У вези с тим, шеф привремене администрације УН на Косову и Метохији (УНМИК) Михаел Штајнер изјавио је у Скопљу (27. новембра 2002) да „УНМИК подржава границу између Савезне Републике Југославије и Републике Македоније“ и изразио задовољство „одлуком Владе у Скопљу да, кроз сарадњу са југословенском страном и УНМИК-ом, убрза процес припрема за отварање два привремена гранична прелаза према Косову“.²⁵

Ради даљег унапређења пријатељских односа („да се питање обраде земљишта у пограничном подручју житеља чија се имања налазе са друге стране државне границе“ – што је од изузетног значаја за стање односа на граници – „реши до почетка пољопривредне сезоне у 2003. години“) у Скопљу је, 29. марта 2003, потписан Протокол о отварању граничних прелаза за погранични саобраћај између СЦГ и РМ. На основу Протокола предвиђено је да се, поред два гранична прелаза на подручју Косова и Метохије, отворе и два гранична прелаза на подручју централне Србије, и то: Голеш (општина Босилград) – Голема Црцорија (РМ) и Трговиште – Огут (РМ) „што је од изузетног значаја за српско становништво које живи са обе стране државне границе“.²⁶

²³ Према: „Међа да спаја људе“, *Новости*, 25. новембар 2002, стр. 9.

²⁴ Опширније: Станчић, М.: „Почетак обележавања југословенско-македонске границе – Старт од пирамиде“, *Новости*, Београд, 24. новембар 2002, стр. 6.

²⁵ Види: Тањуг: „Штајнер – УНМИК подржава границу СР Југославије и Македоније“, *Политика*, Београд, 28. новембар 2002, стр. 2.

²⁶ Овим Протоколом, као општим документом, начелно се регулише погранични саобраћај становништва двеју пограничних зона, на читавој граници од тромеђе с Албанијом до тромеђе с Бу-

Потом, као саставни део Протокола у Охриду је, 22. маја 2003. године, потписан и Меморандум о утврђивању практичних детаља за успостављање граничних прелаза за погранични саобраћај, којим је македонска страна добила сагласност СЦГ да, у складу с Резолуцијом Савета безбедности УН 1244, према Плану реализације Протокола, успостави привремене граничне прелазе на подручју Косова и Метохије с привременом администрацијом – УНМИК.

Модалитетима за спровођење Протокола који је парафиран у Скопљу, 7. новембра 2003, регулисана су сва практична питања „ради олакшања прелажења преко заједничке границе становништва настањеног у пограничном подручју и кретања у пограничном подручју“.

Влада Републике Србије је, 10. новембра 2005, донела Одлуку о отварању граничних прелаза према Републици Македонији, којом је предвиђено да се, у складу с Протоколом о отварању граничних прелаза за погранични саобраћај, поред граничних прелаза Трговиште – Огут и Голеш – Голема Црцорија, отворе још три гранична прелаза („која Протокол није предвидео“): Миратовац – Лојане; Стрезовце – Сопот и Славујевац – Петровац.

У процесу демаркације државне граничне линије између СЦГ и Републике Македоније у току је обележавања границе од Прешева до тромеђе с Бугарском. Гранична комисија СЦГ је до краја 2003. године поставила 54 главне граничне ознаке и 260 помоћних, а македонска комисија је поставила 41 главну граничну ознаку и 36 помоћних. Током обележавања на терену, било је и проблема,²⁷ насталих због парцела које остају с једне стране границе и с друге стране, чији су власници грађани СЦГ или Македоније, али то може да се реши међусобним договором – констатује „начелник одељења за граничне службе Министарства за иностране послове СЦГ“ Раде Чучак.²⁸

Међутим, „велики проблем ће да настане када почне обележавања границе од Прешева до тромеђе са Албанијом“. У вези с тим, на подручју Косо-

гарском (укупна дужина – 273.048.109 метара). Њиме је предвиђено отварање четири гранична прелаза: Рестелица – Стрезимир; Дебелде –Танушевци (на подручју Косова и Метохије) и Трговиште – Огут; Голеш – Голема Црцорија (на подручју источно од Косова и Метохије), али и неопходност да две стране утврде модалитете за његово спровођење.

Опширније: Павлица, Бранко: *Односи Србије и Црне Горе са Републиком Македонијом 1996–2005*, Београд, 2005, стр. 54–56 (27–57).

²⁷ Македонска страна је у неколико наврата покушала да изврши корекцију дела границе у своју корист, али није била спремна за корекције које је предлагала наша страна. Такав приступ је наша делегација одбацила изражавајући спремност да конкретно, балансирано обави корекције на сваком делу границе с обрадивом површином. (Чучка, Р.: *Новости*, 29. децембар 2003, стр. 9.

²⁸ „На пример, становници засеока Чипчије из села Старац код манастира Прохор Пчињски имају проблем, јер њихов једини излаз води преко реке Пчиње на македонској страни. Преко те реке улазе у Македонију, а затим преко граничног прелаза се враћају назад у Србију. Други случај се односи на засеок Татариновац на територији Македоније, одакле деца похађају основну и средњу школу на нашој страни. Они, формално гледано, свакодневно крше гранични режим, али уз разумевање то се толерише“. Према: Интервју Радета Чучка: „Граница СЦГ према суседима, бившим републикама СФРЈ“ *Новости*, 29. децембар 2003, стр. 9.

ва и Метохије, „кључни проблем је безбедност људи и средстава која се ангажују у обележавању границе. Та граница је минирана с једне и с друге стране, и до сада је у Македонији било неколико смртних случајева после експлозије уз границу. Било је и неколико терористичких напада на особље које се налазило на македонској страни границе“.

О обележавању граничне линије на терену с југословенске стране се наводи: „Да би се радови завршили [...] потребна је пуна безбедност, а за то су задужене међународне снаге. Ту треба поставити много граничних ознака које су скупе, и ангажовати велики број људи и опреме, за шта су потребна знатна финансијска средства“.²⁹

Отуда, и с македонске стране се истиче („Скопска телевизија Ал“) да је македонски председник Црвенковски „затражио појачање мера безбедности на северној граници према Србији, посебно на њеном косметском делу...“, (иако се) „...из надлежних државних институција процењује да је тренутна ситуација на северном граничном појасу – мирна“.³⁰

Демаркација на подручју Косова и Метохије

Према плану обележавања границе утврђеном у српско-македонској Мешовитој комисији за демаркацију и обележавање, на 1, 2, 3. и 4. граничном одсеку (западни део, на подручју Косова и Метохије – од тремеђе с Албанијом до Витине), на тешком планинском терену Шар-планине, на приближно 180 km, предвиђено је постављање 69 главних ознака и 636 помоћних.

Демаркацију границе на подручју Косова и Метохије македонска страна је, „као техничко питање“, одлучила да изврши с Приштином, без учешћа

²⁹ Стога СЦГ предлаже: „Спровођење Уговора може бити угрожено због евентуалне немогућности да свака страна самостално обезбеди потребна финансијска средства за свој део обавеза [...]. Због тога обе стране, заједнички, од међународне заједнице треба да затраже добијање финансијске помоћи за реализацију демаркације и обележавања државне границе. За пројект обележавања границе требало би благовремено конкурисати за средства из фонда *Cards*, како би захтев ушао у план ЕУ за 2004. годину. У процес би се, за стварање потребних безбедоносних услова, морали укључити и представници међународне заједнице – УНМИК и КФОР, који су сходно Резолуцији СБ УН 1244, надлежни за контролу и безбедност територије и тог дела државне границе“ (према КиМ). Опширније: Павлица, Бранко: „Уговор између Савезне Републике Југославије и Републике Македоније о претежању и опису државне границе“, *Токови историје*, Београд, број 1–2, 2004, стр. 91–115.

³⁰ „У скопским медијима се изнесе оцене и упозорења стручњака – да држава располаже стратегијом, али нема капацитета да се супротстави кризи већих размера. Не искључују се 'мањи потреби', уз наду да се неће поновити ратни сценарио из 1999. године.“ Подсећа се да македонско државно руководство у протеклом периоду није успело да „затвори питање демаркације“ косметског дела границе са Србијом, „што код одређених структура појачава стрепње од могућег преливања насиља из протектората“, Цит. према: Станчић, Младен: Македонија се спрема за изазове са Космета, „Јачање границе“, *Новости*, 12. фебруар 2008, стр. 15.

представника Београда. За разлику од званичног Скопља, које је тражило да се прво обави демаркација, а након тога да призна Косово, Приштина је тражила обрнуто, да прво македонска Влада призна државност Косова, а након тога да буде обављена демаркација.

У седишту НАТО алијансе, договорен је састанак премијера Бучковског, (који сматра да је „у македонском интересу да се граница демаркира, па ко год био партнер с друге стране, а то што Србија не контролише границу, *de facto* значи да она не може бити партнер“), и његовог косовског „колеге“ Чекуа ради отпочињања демаркације.

Иако је шеф македонске дипломатије Милошоски тврдио да почетак демаркације границе не значи да Македонија признаје независност Косова и да то питање није повезано с доношењем одлуке о признавању статуса Косова,³¹ што ће се размотрити посебно када македонска влада процени, „компромис“ о питању (прво) демаркације па онда признање (македонски став) или обрнуто (став Приштине) „процес демаркације на подручју Косова и Метохије започео је почетком априла 2008. године, пре македонског признања“ (9. октобар 2008) „једностраног проглашења независности Косова“ (17. фебруар 2008).

Поводом отпочињања рада „Мешовите комисије за демаркацију границе Македоније са Косовом“, Министарство спољних послова Владе Републике Србије саопштило је 3. априла 2008, да је Амбасада Србије у Скопљу протестовала код Министарства иностраних послова Македоније због активности на демаркацији српско-македонске границе у делу према Косову и Метохији.

У том саопштењу се наводи да је, у протестној ноти Београда коју је амбасадор Републике Србије у Македонији Зоран Поповић уручио заменику шефа македонске дипломатије Зорану Петрову, истакнуто да је Македонија

³¹ Шеф македонске дипломатије Антонио Милошоски оценио је да би најављено окончање теренског обележавања дела македонске границе са Србијом, у делу према Покрајини Косово и Метохија, морало прецизно да буде уграђено у завршни документ о утврђивању статуса јужне српске покрајине.

Милошоски је рекао да је демаркација „техничко питање“ око којег Скопље и Приштина немају „битних разлика“ у ставовима, али да у наредном периоду остаје отворено питање усаглашавања временског оквира око обавеза на завршетку тог специфичног питања, у вези са проблемом ненадлежности власти у Приштини.

Дипломатски напори владе премијера Николе Грујевог су, према оценама Милошоског, усмерени и на обезбеђење гаранца и да у завршном документу о Косову и Метохији буде споменуто и питање границе између Македоније и Србије.

Милошоски сматра да би то, практично, означило техничко потврђивање споразума између Скопља и Београда потписаног 2001, „чиме би се допринело стабилности у региону“.

Он је поновио очекивања Скопља по којима се у предлогу решења за будући статус Косова, који буде саставио специјални изасланик УН Марти Ахтисари, утврдио временски оквир, као и субјекти задужени за окончање теренске демаркације преосталог дела границе са Србијом, Цит. према: Милошоски Антонио: „Границу у документ“, *Новости*, 28. децембар 2006, стр. 2.

учинила акт супротан међународним нормама и одредбама билатералног Уговора о протезању и опису државне границе из 2001, тиме што се одлучила да започне демаркацију граничне линије с представницима Приштине, који немају легитимитет и нису овлашћени за овакве активности. Поред тога, Македонија је одступила и од билатералног Споразума о регулисању и унапређењу сарадње из 1996, којим се две стране обавезују на поштовање суверенитета и територијалног интегритета.³²

Полазећи од чињенице да је оваквим актом македонска страна извршила флагрантно кршење међународних норми, Повеље УН и билатералног

³² Позивајући се на историјски и међународноправни континуитет (у развоју властите државности), чл. 4, Споразума између СРЈ и РМ о регулисању односа и унапређењу сарадње од 8. априла 1996, утврђено је: „Полазећи од чињенице да су Србија и Црна Гора постојале као независне државе пре стварања Југославије, те имајући у виду чињеницу да је Југославија, продужила међународноправни субјективитет ових држава, Република Македонија поштује државни континуитет СР Југославије. Полазећи од чињенице да је македонски народ током народноослободилачке борбе и на заседању АСНОМ-а одлучио да организује Републику Македонију као државу и да се удружи у југословенску федерацију, имајући у виду чињеницу да се македонски народ на референдуму 1991, одлучио да Републику Македонију организује као суверену и независну државу и ценећи чињеницу да је то учињено на миран начин, СР Југославија поштује државни континуитет Републике Македоније“.

У вези с тим, члан 5 „Споразума предвиђа заштиту националних права српске и црногорске мањине у Републици Македонији и македонске националне мањине у Србији и Црној Гори. „Уговорне стране ће потпуно штитити права припадника националних мањина у оквирима својих граница, а у сагласности са највишим међународним стандардима“.

Предвиђена је и заштита (очување и одржавање) споменика културе и историјског наслеђа два народа, а „што ће бити предмет посебних договора“.

Потписивање овог (изузетно значајног) билатералног споразума представљао је важан корак ка побољшању југословенско/српско-македонских односа. Обојано је оцењено да, након потписивања, СРЈ и РМ „улазе у период динамичног развоја односа и сарадње на основама традиционалног пријатељства, добросуседства и узајамности интереса“.

Ваља нагласити круцијалну историјску чињеницу, која има своју неспорну „политичку конотацију“ за савремене македонско-српске односе: Србија је, пре више од шездесет година, прва признала Македонију – народ, језик, државност, да би 1996. године, фактички, признала (и у међународноправном контексту) независну и суверену Републику Македонију под њеним уставним именом. Једино Република Србија, за разлику од свих македонских суседа,³² признаје и македонску државу и македонски народ и македонски језик и македонску националну мањину (у оквиру своје територије). У вези с тим, Споразум су потписали 8. априла 1996, у Београду министри иностраних послова СРЈ Милан Милутиновић и РМ Љубомир Фрчковски, „у оригиналу у два примерка, сваки на српском и македонском језику, и оба су веродостојна“. *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 1, 21. јун 1996, стр. 4; Овај Споразум, „којим СРЈ признаје Републику Македонију под њеним уставним именом, представља високо значајан корак ка побољшању односа две земље ради унапређења положаја РМ“, с циљем да се „у контексту мирног решавања тзв. југословенске кризе, која подразумева узајамно признавање свих бивших југословенских република, да допринос неопходној еволуцији стања духова у овом простору, од мржње и непријатељстава до изналажења заједничких интереса“. Цит. према: Ортаковски, Владимир: „Националне мањине у Републици Македонији“, у: *Демократија и националне мањине*, Београд, 2002, стр. 212; и Петковић, Ранко: предговор у књизи: *Националне мањине у међународном и југословенском правном поретку*, ур. Бранислав Милинковић, Београд, 1995, стр. 3.

Уговора о граници,³³ Република Србија је најавила да ће покренути ово питање пред надлежним институцијама Уједињених нација. Договору Скопља и Приштине за отпочињање демаркације српско-македонске граничне линије у делу према Косову и Метохији, како је иначе „предвиђено“ планом Мартија Ахтисарија, на затвореној седници Савета безбедности УН о Косову, „жестоко су се успротивили председник Републике Србије Борис Тадић и амбасадор Руске Федерације при УН Виталиј Чуркин, истичући да се ради о државном питању Србије“ (Зери, Приштина, 23. април 2008).

Теренска демаркација је започела 20. маја 2008, на основу Меморандума потписаног у Скопљу 16. маја 2008, према „Плану“ изасланика УН Мартија Ахтисарија и билатералном Уговору из 2001. године и треба да се заврши у року од годину дана.³⁴ Представници дела комисије који су

³³ Крајем фебруара 2008, „иницијатива“ македонске Владе „да се од Приштине затражи хитно формирање мешовите комисије за демаркацију косметског дела северне границе са Србијом“ представља „грешку у (политичким) корацима“, гледано суштински, у међународно правном контексту. Питање (даљег тока) демаркације и обележавања српско-македонске граничне линије јесте у надлежности Републике Србије и Републике Македоније.

Наиме, „на последњој седници Владе Македоније одлучено је да се од Приштине затражи хитно формирање мешовите комисије за демаркацију косметског дела северне границе са Србијом. Портпарол Владе Ивица Боцевски је истакао да је одлучено да се администрација „обрати надлежним институцијама Косова у циљу што брже отпочињања процеса оснивања заједничке комисије за демаркацију узајамне граничне линије, сагласно међународном договору из 2001. године и рокова утврђених „планом Мартија Ахтисарија“.

„Одлука Скопља како оцењују овдашњи дипломатски извори“ (извештава о писању македонске штампе, Младен Станчић) „не представља изненађење, јер се на демаркацији преосталог дела северне границе инсистирало и пре отпочињања преговора о статусу између Београда и Приштине“. (Исти извор) подсећа да је Скопље захтевало од „партнера у међународној заједници“, да се демаркација оконча пре утврђивања статуса српске покрајине, у страху од могућег преливања насиља. Експерти, али и опозиција упозоравају да се Скопље обраћа на погрешну „адресу“ за решавање овог, како се истиче – „техничког питања“, пошто је билатерални споразум о разграничењу потписан с Београдом. С једне стране, „Једнострано проглашену независност Косова Скопље званично још није признало, а с друге стране, од нових „надлежних институција“ захтева се формирање мешовите комисије за окончање разграничења!“

„Теренско обележавање српско-македонске границе од тромеђе са Бугарском до административне линије са Косметом, извршено је од 2003. до 2005. године. Наставак демаркације до тромеђе са Албанијом, међутим, блокиран је управо због проблема око надлежности покрајинских привремених власти у Приштини, односно УНМИК-ове администрације. Представници међународне заједнице то питање су оставили „на чекању“, што додатно забрињава власти у Скопљу. Наговештава се да би евентуално скопски признање „независности Косова“ имало и политичку цену – нове границе“. Цит. према: Станчић, Младен: Македонска Влада тражи хитну демаркацију косметског дела међе са Србијом, „Политичка цена границе“, *Новости*, 29. фебруар 2008, стр. 19.

³⁴ „Свеобухватни предлог за решење статуса Косова, према Плану Ахтисарија за Косово, Анекс VIII – Безбедносни сектор на Косову, члан 3, Граница: „Косово у сарадњи са МЦП-ом и МВС-а развија стратегију која ће омогућити вишефазни пренос овлашћења за контролу границе и повезане дужности управе на Косовску полицијску службу. Територија Косова биће дефинисана пограничном облашћу Социјалистичке Аутономне Покрајине Косово у оквиру Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, чија граница стоји, као таква, од 31. децембра 1988, изузев у случају да дође до измена на основу Споразума о пограничном раздвајању између Савезне Републике Југославије и Бивше Југословенске Републике Македоније, од 23. фебруара 2001. године.

оформиле привремене институције самоуправе у Приштини, на почетку демаркације тврдили су да се она спроводи на основу података из 1974, а не према Уговору између Републике Македоније и СР Југославије из 2001. године.

Док је „мешовита македонско-косовска комисија радила под међународним мониторингом“, и житељи пограничних села са обеју страна границе на Скопској Црној Гори (Дебелде – РС, Танушевци и Брест РМ), Албанци су били против демаркације границе. О рушењу постављених граничних ознака на том делу границе писали су приштински дневници, али не и скопски. Сељани с косовске стране су понављали захтеве о „неопходности померања границе“, која је, тврде – „неважећа и погрешно повучена у договору Скопља и Београда“, док су се они с македонске стране жалили на „понижавање од стране државне администрације у Скопљу, односно патрола македонске граничне полиције, које, практично, заобилазе помента села“.

Албански сељани, који су остали верни локалном „команданту Хоџи“, Џезаиру Шаџирију, бившем „герилцу“ терористичке ОВК, односно – ОНА, који је после рата 2001. године, у једном сазиву био и посланик у Собрању Македоније, „добронамерно“ упозоравали су сваког намерника који „необавештен залута“ и приближи се атару Танушевца да се повуче, јер кретање није безбедно без дозволе „команданта Хоџе“.

Године 2001. одмах након потписивања Уговора о граници, који је тада потврдила међународна заједница, косовски Албанци, али и њихови сународници у Македонији оштро су протестовали упозоравајући тадашње македонске власти да ће се суочити с озбиљним проблемима уколико споразум не буде одговарао њиховим интересима. У пограничном месту Танушевци, фебруара 2001, избили су први сукоби између албанских побуњеника и македонских снага безбедности. Они су месец дана касније прерасли у озбиљан обрачун, који је заустављен тек шест месеци касније уз посредовање НАТО, САД и Европске уније.

Косовска средства информисања објавила су да је, постављањем граничног стуба на тремеђи код места Шерупа, на Шар-планини (30. јун 2008), и формално започела демаркација македонске северне границе према Косову, али се две стране још увек нису бавиле „спорним“ делом границе, односно око 2.500 хектара земље која припада косовским Албанцима, али се

Косово ће са Бившом Југословенском Републиком Македонијом успоставити заједничку техничку комисију, у року од 120 дана од дана ступања на снагу овог предлога решења, како би физички разграничили границу и договорили се о питањима која се јављају из саме имплементације споразума из 2001. године између Савезне Републике Југославије и Бивше Југословенске Републике Македоније. Рад техничке комисије треба да буде завршен у року од годину дана од дана оснивања комисије. У вези с тим, МЦП и МС биће укључени у рад комисије како би олакшали разговоре између две стране и могу бити на захтев једне од страна укључени у процес разграничавања“.

у складу с Уговором из 2001. године налазе на територији Македоније.³⁵ По-стављању прве граничне тачке на месту Шерупа на Шар-планини на 2.100 метара надморске висине, присуствовали су представници косовских, македонских и албанских власти, као и УНМИК и ЕУЛЕКС.

Амбасадору Републике Македоније у Београду Александру Василевском, 3. јула 2008, уручен је оштар протест због наставка активности македонске стране на демаркацији границе Републике Македоније и Републике Србије у делу према Аутономној Покрајини Косово и Метохија, којима се грубо крши Уговор о протезању и опису државне границе из 2001. године.

Амбасадору Василевском је пренет став да су за Републику Србију неважећи сви договори и активности које македонска страна реализује у сарадњи с ненадлежним органима Косова и Метохије.

Тим поводом, у саопштењу Министарства спољних послова Републике Србије, наведено је да је македонска страна чином демаркације границе са Србијом у делу према Косову и Метохији кроз сарадњу с неовлашћеним органима из Приштине, показала да не поштује суверенитет и територијални интегритет Републике Србије³⁶ и да Републику Србију не уважава као уго-

³⁵ О граничном спору „на простору Шар-планине“; види: Матић, Бисерка: „Једна међа, а два спора“, *Политика*, 2. октобар 1993, стр. 9; Стојановић, Тихомир: „Разграничење Југославије са Македонијом“, *Војска*, 29. септембар 1994, стр. 9–10; Костић, Милорад и Станковић, Сава: Актуелно стање граница СР Југославије и обавезе службе за границе Савезног министарства за иностране послове“ у: *Зборник радова Војногеографског института – „Основни принципи разграничења држава“*, Београд, 1994; Николић, Срећко М.: „О проблему разграничења између Републике Србије и БЈР Македоније на простору Шар-планине“, у: нав. *Зборник*, стр. 227–235; Димитријевић, Душко: „Међународно-правни третман граничних спорова на простору бивше Југославије“, *Међународни проблеми*, бр. 3–4, 2003, стр. 364–366.

³⁶ Међутим, дипломатске изјаве македонских званичника обавезују (и убудуће) на доследност у спољнополитичком „третирању“ дотичног питања спрам виталних националних и државних интереса Републике Србије.

Још 16. септембра 1999, (тадашњи) министар иностраних послова Републике Македоније Александар Димитров, на конференцији за штампу у Скопљу, изјавио је: „Македонија званично прихвата Резолуцију УН 1244 о Косову и Метохији као сувереном територијалном делу СР Југославије, па ће, према томе, македонска Влада и убудуће поштовати и третирати Космет као део Савезне Републике Југославије“.

Цит. према: Крстић, М.: Разговор о безбедносно-политичкој ситуацији у Македонији, Димитров: „Космет је саставни део Југославије“, *Политика*, 17. септембар 1999, стр. 7;

Или, приликом посете Београду 17. јануара 2003, македонски премијер Бранко Црвенковски је истакао: „Македонска Влада у потпуности подржава Резолуцију 1244, као и принцип успостављања и немењања граница. Сматрамо да је неправедно запостављено у међународној дебати о Косову једно веома важно, односно најбитније питање. Да ли ће Косово и Метохија бити територија на којој ће владати правне норме или ће без правног поретка постати „црна рупа“ и изазивати ширу дестабилизацију у региону? Македонија има Устав и наш базични принцип је да нема територијалног решења за етничка питања“.

Цит. према: Моравчевић, С.: Премијери Србије и Македоније о Космету, криминалу и економској сарадњи, „Црта – без уступака“, *Новости*, 18. јануар 2003, стр. 3; Види и: Интервју Бранка Црвенковског НИН-у, „Коалиција против мафије“, (Батић Бачевић), *НИН*, 12. јун 2003, стр. 50.

ворну страну. То је, како се истиче, супротно духу и одредбама Споразума о регулисању међусобних односа и унапређењу сарадње из 1996. године, којим је, између осталог, Република Србија признала Републику Македонију под њеним уставним именом. Србија ће то, „флагрантно кршење међународних норми“ македонских власти изнети пред надлежним институцијама Уједињених нација.

Македонија је, 8. јула 2008, одговарајући на протестну ноту Београда због демаркације границе према Косову, изразила наводну спремност да српске власти буду укључене у читав процес: „Немамо ништа против да и Београд буде укључен у овај процес демаркације ако српске власти успеју да обезбеде присуство у процесу, уз договор са УНМИК-ом и косовским властима“. У Ноти, званично Скопље наводи да „жали што је Београд одлагао демаркацију и што то питање није решено раније“ наглашавајући да „преписка са Србијом и демаркација неће пореметити добросуседске и пријатељске односе две земље“.

У међувремену, македонско Собрање усвојило је резолуцију којом препоручује Влади да призна независност Косова и Метохије. Већина посланика, 88 посланика од 120, гласало је за резолуцију коју су поднеле три парламентарне странке Албанаца – Демократска унија за интеграцију, Демократска партија Албанаца и Нова демократија.

Један посланик је био против, а посланици највеће опозиционе странке Социјалдемократског савеза су се уздржали.

Више од девет сати опозиција је покушавала да убеди владајућу већину да је признавање држава у надлежности извршне власти, а не Собрања, па је тражила од владе да дâ предлог по којем ће Парламент одлучивати.

Представници владајуће странке премијера Никола Груевског и албанских странака бранили су одлуку о признавању Косова чињеницом да је „демаркација северне границе у завршном процесу у складу с планом Мартија Ахтисарија“, као и „стратешким опредељењем суверене и самосталне Републике Македоније да гради и развија добросуседске односе као гаранцију за стабилност региона и шире и инсистирајући на отвореној и реалној перспективи за убрзано интегрисање свих земља и народа у ЕУ“.

Већина није прихватила ни један од три амандмана које је поднела опозиција, а којима се признавање Косова условљава завршавањем демаркације северне границе, да Косово призна Македонију под уставним именом и да косовске власти заштите мањину Горанаца. Влада је одржала хитну седницу на којој је донесена одлука да Македонија призна Косово као независну државу. Србија је, због одлуке македонске Владе и Парламента да призна једнострано проглашену независност Косова и Метохије ускратила го-стопримство македонском амбасадору Александру Василевском.

Закључак

Почев од 1996. године, а посебно од краја 2000, СР Југославија и Република Македонија „улазе у период динамичног развоја“ односа и сарадње на основама традиционалног пријатељства, добросуседства и узајамности интереса.

У контексту уговорног регулисања југословенско-македонских односа може се посматрати и спорно питање поводом државне границе (1992–1996), па чак, и до краја 2000. године. Његово разрешавање и превазилажење имало је следеће етапе: дипломатско усаглашавање (рад мешовите дипломатско-експертске комисије), политичко одлучивање (дефинитивно, тек крајем 2000) и, најзад, уговорно регулисање југословенско-македонских односа 23. фебруара 2001. Спорно питање билатералних односа постаје „историјски превазиђено“ тек кад добије свој правни израз у закљученом билатералном споразуму као правном инструменту регулисања међудржавних односа. Низ „отворених питања“ поводом протезања граничне линије „решено“ јесте „кроз процес споразумног прихватања тзв. Административне границе као међународне граничне линије између СР Југославије и Републике Македоније.

Уговор о протезању и опису државне границе предвиђа да се демаркација и обележавање заједничке државне граничне линије на терену изврше у року од две године од његовог ступања на снагу (16. јун 2001). Због потребе правног регулисања питања наставка радова и после тог рока (истекао 16. јуна 2003), делегација Србије и Црне Горе, македонској страни предала је Нацрт анекса Уговора, којим се предвиђа измена члана 5, тако да рок за завршетак демаркације и обележавања државне границе не буде ограничен. И раније је указивано на потребу и разлоге за то: нерешен статус Косова и Метохије, безбедности људства за време извођења радова, финансирање и тако даље.

Први, конститутивни састанак Мешовите југословенско-македонске комисије за демаркацију и обележавање државне границе између Савезне Републике Југославије и Републике Македоније, одржан је у Скопљу 25. и 26. марта 2002. године.

После административних и техничких припрема (израда Правилника о раду мешовите комисије, Упутства за демаркацију и обележавање државне границе, Упутства за рад мешовитих радних група, Техничког упутства за израду документације за државну границу, Протокола о тромеђи између СР Југославије, Р. Македоније и Р. Бугарске и тако даље), демаркација на терену започела је 16. септембра 2002, постављањем тромеђне пирамиде с Р. Бугарском и стабилизацијом пет граничних ознака у зони те тромеђе (почетком новембра 2002. године).

Демаркација је започела на 5. и 6. граничном одсеку (источни део, на подручју централне Србије – од Прешева до тромеђе с Бугарском), у дужини од око 103 km, очекујући да ће се, у међувремену, стећи услови да се изврши демаркација и на прва четири гранична одсека (на подручју Косова и Метохије).

Према договору о подједнакој подели, српска страна, надлежна за 5. гранични одсек (56 km), обележила га је у периоду од две године (2003. и 2004), постављањем 51 главне граничне ознаке и 672 помоћне.

Македонска страна, надлежна за 6. гранични одсек (дужина око 47 km), обележавање је започела 2002, а завршила 2008. године (шест година), постављањем 42 главне граничне ознаке и 708 помоћних граничних ознака. Обележавање је довршено, 7. октобра 2008, уз помоћ српске стране (18 граничних ознака), која је обележила границу на Чупином брду ради омогућавања аерофотограметријског снимања (20. новембар 2008) и израде граничне документације, чији завршетак је планиран до краја 2008. године.

Упркос противљењу српске стране, демаркација на подручју Косова и Метохије, обављена је без учешћа представника Републике Србије и званично је окончана 24. октобра 2008. године.

Тада је у Охриду потписан записник о постављању граничних ознака, чиме је требало да се формално озваничи граница Македоније са Косовом. Према писању штампе, постављене су само главне граничне ознаке, „остало је да се постави још око педесетак помоћних граничних стубова у трећем сектору, а имајући у виду досадашњу динамику, очекује се да ће постављање свих стубова бити завршено до краја октобра 2008. године“. После теренске демаркације најављено је да следи тзв. „чишћење терена“, а потом и авионско снимање.

Међународна цивилна канцеларија у Приштини, у име Заједничке техничке комисије за демаркацију граничне линије између Косова и Македоније, оценила је „да се процес демаркације одвијао у конструктивном духу и у складу са планом рада“.

Македонска страна имала је различит однос према демаркацији границе на подручју централне Србије и на подручју Косова и Метохије. При обележавању 6. граничног одсека на подручју централне Србије (око 47 km) македонска страна, за који је надлежна, није журила. Извршила га је за шест година (2002–2008). Поред тога, обележавање на терену четири гранична одсека (1–4) на подручју Косова и Метохије (око 180 km), углавном, на планинском терену Шар-планине и Скопске Црне Горе, македонска страна је, са Приштином и уз подршку УНМИК администрације, демаркацију прогласила завршеном за шест месеци (мај–октобар 2008. године).